

SUMERO

Tema:
Uloga učitelja i nastavnih strategija u inkluzivnoj nastavi

Mr. Meliha Halilović
JUOŠ „Hasan Kikić“ - Gračanica
Tel. – 062 137 837

Uloga učitelja i nastavnih strategija u inkluzivnoj nastavi

Inkluzija je područje i princip u okviru cjelokupne reforme sistema vaspitanja i obrazovanja. U mnogim zemljama svijeta istražuju se fleksibilniji modeli organizacije ukupnog rada u školi s ciljem da se bolje shvate poteškoće na koje djeca nailaze tokom školovanja.

Stavovi prema osobama s posebnim potrebama u razvoju, uostalom, kao i stavovi prema svim manjinskim grupama nisu urođeni, nego su naučeni, stečeni. Na temelju principa socijalnog modela izdat je osnovni dokument UN-a: *Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom (2009.)*, koji sadrži smjernice za politiku svih država. U tom dokumentu se priznaje da je invaliditet razvojni proces, te da invaliditet nastaje kao rezultat djelovanja osoba s invaliditetom i prepreka koje proizilaze iz stajališta njihove okoline, te iz prepreka koje postoje u njihovoj okolini, a koje sprječavaju njihovo potpuno i djelotvorno sudjelovanje u društvu, ravnopravno s drugim članovima tog društva. Države potpisnice ove Konvencije saglasile su se u sljedećem: Da je svrha Konvencije unapređenje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba s invaliditetom, i unapređivanje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva. Prema tom dokumentu, država je obavezna da osigura vaspitanje i obrazovanje u maksimalno integrisanim uslovima. Isto tako, mora zakonski ukloniti sve prepreke zapošljavanju osoba s posebnim potrebama i pružiti im socijalnu sigurnost.

Svi zakoni i ostale mjere treba da omoguće život osoba s posebnim potrebama u vlastitoj porodici, uz pružanje dodatnih usluga. Neophodno je osigurati im sva prava kao i ostalim građanima. Takođe se zahtijeva da organizacije osoba s posebnim potrebama i organizacije roditelja, ravnopravno učestvuju u donošenju odgovarajućih zakonskih propisa, uklanjajući pritom sve oblike diskriminacije. Da bi to urodilo plodom, potrebno je mijenjati dosadašnje stavove prema osobama s posebnim potrebama i njihovom vaspitanju i obrazovanju.

Inkluzivno školovanje se odnosi na filozofiju obrazovanja koja promovira obrazovanje za sve učenike prema njihovim mogućnostima. Ovakav pristup zahtijeva temeljne promjene u razmišljanju ljudi, promjene u stavovima i odnosu prema različitostima. Inkluzija nije nešto novo što se može napraviti ili osigurati. To je dugotrajan proces koji treba organizovano provoditi kako bi rezultat bio stvaran za djecu i ljude s posebnim potrebama.

Inkluzija sama po sebi ne podrazumijeva izjednačavanje svih ljudi, nego uvažavanje različitosti svakog pojedinca. U tome i jeste njena vrijednost, jer nam razvoj opšte tolerancije prema individualnim razlikama i potrebama omogućava širenje saznanja, obogaćivanje iskustava i razvoj čovječnosti. Inkluzija svakom pojedincu pruža mogućnost odlučivanja o vlastitom životu i preuzimanje vlastite odgovornosti, u skladu sa sopstvenim sposobnostima.

U inkluzivnom vaspitno-obrazovnom sistemu se ističe holistički pristup koji uzima u obzir sve, a ne samo obrazovne potrebe učenika, ne izdvajajući pritom nikoga posebno. Takav sistem stvara primjerenije uslove za sve učenike, poštujući njihove individualne različitosti i potrebe. Inkluzija teži promjeni cjelokupnog školskog sistema, tako da su edukacijski planovi i programi vrlo fleksibilni.

U takvom se sistemu provodi zajednički program za sve učenike, uz maksimalno individualizovano prilagođavanje sadržaja, metoda, postupaka i tempa rada svakom učeniku. On uključuje kreativnost i različitost didaktičkog materijala, pristupa i učenja putem saradnje. Time se omogućava inventivno i efikasnije učenje pojedinca i smanjuje mogućnost etiketiranja i diskriminacije.

Tradicionalna nastava je glavnu pažnju obraćala zamišljenom prosječnom učeniku. Najveće štete od takvog pristupa i načina rada su nanesene upravo djeci s posebnim potrebama. Prije svega, mislimo na djecu s poteškoćama u razvoju i učenju. Djeca s posebnim

potrebama su bila osuđena na neuspjeh bez pružanja šanse da uspiju. Neki su upućivani u specijalna odjeljenja, neki u posebne ustanove, a mnogi ostali među zidovima porodičnog okruženja. Rijetki su uspijevali zahvaljujući mogućnostima i socijalnom statusu roditelja.

Iako je tradicionalna nastava već odavno kritikovana i na osnovu toga proizašli zahtjevi za individualizacijom nastave, za prilagođavanjem nastave individualnostima učenika, njihovim potrebama i mogućnostima, još i danas se pravi problem oko primjene tog principa.

Princip individualizacije se odnosi na prilagođavanje didaktičke aktivnosti svakom učeniku vodeći računa o njegovim individualnim osobenostima. „Individualizovati nastavu znači orijentisati se na realne tipove učenika, uzeti u obzir razlike među njima, uskladiti i varirati metode i postupke pedagoškog djelovanja prema tim razlikama, pomoći učenicima da napreduju prema vlastitom tempu i mogućnostima“ (Potkonjak, 1989, str. 271).

Dakle, osnova za inkluzivnu nastavu je već odavno postavljena. Mnogobrojna stručna literatura već odavno rasvjetljava fizičke i psihičke simptome, probleme, faktore koji utiču i mogućnosti unapređenja cjelokupnog razvoja ličnosti, didaktičke modele, puteve i postupke kojima možemo efikasno djelovati u vaspitno-obrazovnom radu, doprinijeti razvoju ličnosti svakog djeteta, spriječiti neželjene posljedice a time doprinijeti i prosperitetu cjelokupnog društva. Evidentna je obaveza prosvjetnih radnika za permanentim usavršavanjem. Ostaje samo da svako pristupi profesionalno svom radu kako bi inkluzija poprimila funkcionalnu dimenziju.

Postavlja se pitanje kakva je trenutna situacija u polju inkluzije? Odgovor bi bio sljedeći: Trenutna situacija u polju inkluzije je veoma konfuzna i dramatična. Još uvijek se vode rasprave o opravdanosti i mogućnostima realizacije inkluzivnog obrazovanja zanemarujući činjenicu na koju ukazuje *Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom (2009.)*, a koja upravo potvrđuje opravdanost inkluzivnog obrazovanja, jer potvrđuje da je invaliditet razvojni proces, te da invaliditet nastaje kao rezultat djelovanja osoba s invaliditetom i prepreka koje proizilaze iz stajališta njihove okoline, te iz prepreka koje postoje u njihovoj okolini, a koje sprječavaju njihovo potpuno i djelotvorno sudjelovanje u društvu, ravnopravno s drugim članovima tog društva.

Uloga škole u realizaciji funkcionalne inkluzije je od posebnog značaja. Njen društveni, institucionalni, planski i sistematski karakter obezbjeđuju uslove za kvalitetnu socijalizaciju a samim tim i prevazilaženje prepreka koje postoje ili proizilaze iz lokalne okoline, a koje vode ka stagnaciji, izolaciji i socijalnom hendikepu. Naravno, u svemu tome je uloga učitelja od posebnog značaja. Uspjeh djece uopšte pa i djece sa posebnim potrebama je u direktnoj vezi sa osobinama učitelja i strategijama učenja koje on primjenjuje u vaspitno-obrazovnom procesu.

Uloga učitelja podrazumijeva i podučavanje toleranciji, otvorenosti, posmatranju i uživljavanju u tuđu ulogu, prihvatanju, razumijevanju i saradnji sa onima koji su drugačiji i kojima je neophodna tuđa pomoć. Ukoliko učitelj posjeduje potrebnu dozu altruizma, sigurno će ga probuditi, ako ne i razviti kod većine svojih učenika.

Identifikacija individualnih potreba, čest pozitivni verbalni podsticaj i stalno hrabrenje učenika da ne odustanu su važne tehnike koje mogu koristiti učitelji da iskažu empatiju i da brinu o odjeljenju. Učitelj je kreator klime u odjeljenju i nastavnog procesa, za šta ne postoji gotov obrazac ili forma. Ukoliko učitelj uspije da izgradi toplu emocionalnu klimu u odjeljenju i na interesantan način kreira nastavni proces, uspjeh neće izostati. Među učenicima će vladati povjerenje, prijateljski odnosi, radost, razumijevanje, tolerancija i želja da svi budu uspješni.

Učitelj nadahnut pedagoškim humanizmom trudiće se da što bolje upozna svoje učenike, da za njih odabere adekvatne sadržaje, podstićaće njihov slobodan razvoj, trudiće se

da ih svojim radom i postupcima prema njima oduševi za humanističke vrijednosti, te stvarati takve pedagoške situacije u kojima će svi učenici doživljavati afirmaciju ličnosti.

Za uspjeh djeteta s posebnim potrebama od presudnog značaja je njegovo adekvatno uključivanje u aktivnost grupe. Prije svega, potrebno je pridobiti djecu i razviti im interes i želju da pomognu drugom. Ako ih od samog početka podstičemo na saradnju, ukazujemo na prednosti i značaj dobre saradnje, uzajamne pomoći i razumijevanja, međusobnog povjerenja i značaj udruženih snaga, drugarstva i radovanja tuđem uspjehu i sreći, rezultat sigurno neće izostati. Postoji mnoštvo načina kako vršnjaci mogu pomoći djeci s posebnim potrebama, zavisno od njihovih potreba. Najvažnija pomoć je socijalna prihvaćenost, razumijevanje i uvažavanje bez sažaljenja. Ponekad je dovoljno da dijete samo bude prihvaćeno u grupi i ako ništa ne radi, ono će oponašati svoje drugare, te na taj način usvojiti određena znanja i navike, što nije moguće usvojiti u posebnim ustanovama i u izolaciji.

S obzirom da su odjeljenja heterogena, prioritarna potreba je da kod učenika razvijamo razumijevanje i poštivanje međusobnih razlika. Sljedeći imperativ je pronaći način da kod njih izgradimo i podržimo mogućnost da uče jedni od drugih. Konkurentni razredi, u kojima učenici teže da se dokažu pred svojim kolegama i pred nastavnicima da su najbolji, prvi, najpametniji, ili najbrži, su u suprotnosti sa pomenutom težnjom.

Kooperativno učenje jasno omogućava, ono što često zanemarujemo – alternativni način struktuiranja razreda, tako da učenici rade zajedno i pridonose zajedničkim ciljevima, prilagođavaju se međusobnim razlikama i pronalaze načine da omoguće razvoj visokih nivoa postignuća i pozitivne socijalne interakcije.

Edukativni karakter dnevnog sastanka

Mnogi učitelji su već na samom početku konstatovali da im dnevni sastanak predstavlja gubljenje vremena. Ipak, pokušajmo rasvijetliti mogućnost organizacije i realizacije dnevnog sastanka, njegovu svrhu, moguće ishode pa tek onda procijenimo da li je to puko gubljenje vremena.

Poučavanje o kooperativnosti pri radu i nenasilnoj komunikaciji treba početi najkasnije prvog dana polaska u školu. Dnevni sastanak nam pruža idealnu priliku za međusobno upoznavanje, uspostavljanje prijateljskih odnosa, višesmjernu komunikaciju, osjećaj pripadnosti, sigurnosti, sticanje prvih pozitivnih utisaka, međusobno uvažavanje, buđenje interesa i volje za učenjem, igru i spontano učenje.

Kako prvog tako i narednih dana djeca tokom ulaska u učionicu idu na tepih, sjedaju na jastuke, razgledaju, razgovaraju, šušaju, ispituju i već počinju da sarađuju. Prva aktivnost, prvog dana je međusobno upoznavanje. Odmah interakcija, umjesto šablonizovanog ustajanja i izgovaranja imena, objašnjavam pravila a zatim slijedi dobacivanje i hvatanje lopte uz izgovaranje imena. Djeci je to mnogo interesantnije, uživaju u igri, uče se saradnji a ujedno se međusobno upoznaju. Svakako, to nam pruža mogućnost da pratimo i bilježimo uočene pojedinosti kod učenika, jer su one tad najizraženije, buduće da su djeca opuštena, opijena zadovoljstvom igre, pa se sve događa spontano.

Kada smo ostvarili željeni cilj, idemo lagano ka novom cilju. Treba izgraditi zdravu klimu u odjeljenju i na vrijeme uspostaviti red. Moralizati djeci o pravilima ponašanja u školi nema efekata, pošto neko čuje, neko ne čuje, jer ne želi da čuje nešto što su mu drugi nametnuli svojom voljom, a da ga nisu ni pitali.

Okupimo djecu oko sebe na sastanku i razgovarajmo o njihovoj sigurnosti, pravu svih da nesmetano uče, rade, igraju se i uživaju, o njihovoj odjeljenskoj zajednici kao jednoj velikoj porodici u kojoj se svi međusobno uvažavaju, razumijevaju, pomažu, slažu i uživaju, dijele obaveze i odgovornosti. Upitajmo ih obavezno šta bi oni željeli, kako bi trebalo da se ponašamo da svima bude dobro, saslušajmo ih pažljivo i ukažimo poštovanje. Objasnimo šta

su to pravila ponašanja i kakva je njihova svrha, kako treba komunicirati, a potom ih pozovimo da zajednički donesemo pravila ponašanja.

Dajmo priliku svakom učeniku da se izjasni o pravilima ponašanja i da svoj prijedlog. Dok oni predlažu, mi zapisujemo a zatim ih zajednički analiziramo, odabiramo najpovoljnija i čitko, velikim slovima zapisujemo na papir koji će biti istaknut na vidnom mjestu. Podsjetimo ih da su sami donijeli pravila ponašanja, te da smo ih donijeli kako bi nam svima bilo bolje i da ih se treba pridržavati. Djeca cijene i poštuju ono u čemu su i sama učestvovala, a nikako ono što im je silom nametnuto. Nemojte pomisliti da je ovim posao završen. Razumije se da nije jer je tek otpočeo, ali na pravi način i u pravom smjeru. Svaki put kada neko u odjeljenju prekrši neko od pravila ponašanja, podsjetite ga da su pravila sami donijeli i pozovite ga na poštivanje dogovora.

Razgovarajte o uzrocima i posljedicama kršenja pravila, tražite od djece da sama komentarišu o tome bodreći ih da slobodno iznose svoje mišljenje bez mogućnosti da ugrožavaju i vrijeđaju drugoga. Poučavajte ih odmah da procjenjuju i vrednuju postupke, ali tako da uvijek kreću od sebe. Pronađite način da osjete da cijenate istinu i objektivnost. Budite, prije svega iskreni, objektivni i jednaki prema svima, jer samo tako možete očekivati od njih da i oni usvoje te vrijednosti. Trudite se da razgovor bude lagodan, bez ironije i bijesa, jer samo tako možemo postići željeni cilj.

Pridržavajmo se i sami donesenih pravila ponašanja i stalno ukazujmo na poslovice kao što su:

- „Ne čini drugima što ne bi želio da drugi čine tebi“,
- „Složna braća kuću grade, a nesložna je razgrađuju“,
- „Pošteno se vladaj, pa se dobru nadaj“,
- „Ko drugom jamu kopa, sam u nju pada“.

Djeca to vole i uvijek su spremna na komentar. Iskoristimo tu snagu i otvorenost. Na taj način ćemo izgraditi produktivnu klimu u odjeljenju.

Djeca se svaki naredni dan čim uđu u učionicu okupljaju na tepihu i međusobno razgovaraju. Uočavaju određene poruke, pokušavaju da pročitaju, razumiju, pitaju, razgovaraju, dakle, uče. Dijete dana vodi sastanak, uspostavlja komunikaciju, oslobađa se, sklapa rečenice, širi vokabular, saraduje, stupa u interakciju, uči. Djeca se javljaju i odgovaraju na postavljena pitanja, drugi slušaju, po potrebi ispravljaju, svi uče.

Treba izbrojati prisutne, otkriti ko nedostaje, pratiti, potvrditi ili ispraviti grešku. Svako dijete treba da dobije priliku da bude dijete dana. Treba izbjeći mogućnost da neko dijete ne zasluži da to bude, jer bi se tako mogla povrijediti njegovay ličnost. Kod djeteta možemo izgraditi nepovjerenje, nesigurnost. Zato je najbolji kriterij izbora djeteta dana redosljed u razrednoj knjizi. Svako dijete zaslužuje da bude poštovano, bez obzira na njegovu prirodu i životne okolnosti. Na taj način kod djece razvijamo međusobno povjerenje, samopouzdanje i komunikacijske vještine.

Tokom realizacije dnevnog sastanka poučavamo ih uspješnoj, višesmjernoj nenasilnoj komunikaciji. Svako dijete dana saopštava neku, za njega važnu vijest dana, recituje pjesmicu ili pokazuje, objašnjava i opisuje svoju omiljenu igračku ili neki predmet. Ostali slušaju, gledaju, posmatraju, uočavaju i na kraju pitaju ili komentarišu, opet uče.

Kada vođenje dnevnog sastanka postane rutinski posao za djecu, svi će već znati: brojati preko dvadeset sa usmjerenjem pažnje na onoga koga broji, imena i prezimena drugova u odjeljenju, formulisati rečenicu i pitanje, dane u sedmici, mjesece u godini, godišnja doba i promjene u prirodi, gotovo sva velika i mala štampana slova, da saraduju, komuniciraju na poželjan i prihvatljiv način, da se orijentišu u vremenu i prostoru, sabirati i oduzimati u prvoj desetici, saopštiti neku vijest, opisati usmeno neku igračku ili predmet, a dobar dio njih i da čita i piše.

Ukoliko bude dovoljno strpljenja, dnevni sastanak će za djecu postati rutinski posao još na početku drugog polugodišta. Drugarstvo će da blista, niko neće biti zapostavljen, ismijan niti povrijeđen, dobre naznake kooperativnosti i nenasilne komunikacije daće satisfakciju za daljni rad, a ni rezultati neće izostati.

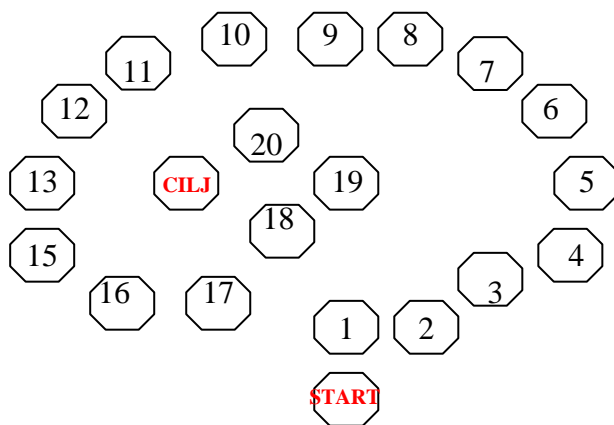
Veoma bitnu ulogu igra i samostalna aktivnost djeteta s posebnim potrebama, ali s tako pažljivo odmjerenim zahtjevom koji će biti dovoljno težak da bi dijete uložilo određen trud, ali u isto vrijeme i dovoljno lagan kako bi doživjelo maksimalan napredak i uspjeh u radu, što igra bitnu ulogu u formiranju identiteta.

Igra je oduvijek bila u žiži dječijeg interesovanja. Stoga je treba maksimalno povezivati s nastavnim sadržajima i koristiti kao način za usvajanje znanja, umijeća i navika. Svako dijete, bilo ono s posebnim potrebama ili ne, zna i voli da se igra. Ako postavimo adekvatan cilj, ne saopštavajući ga odmah djeci, i koristimo igru za njegovo ostvarivanje uz postavljena pravila i njihovo poštivanje, sigurno ćemo ostvariti veći efekat učenja. Simulacija prodavnice i igra trgovaca budi interes za matematičke aktivnosti a omogućava praktično i šire usvajanje znanja i umijeća. Gotovo sve igre pravilno odabrane, planirane i realizovane pružaju mogućnost maksimalne korelacije predmeta i njihovih sadržaja.

U okviru kooperativnih igara učenici mogu biti potpomognuti od strane drugih koji rade neke stvari na drugi način; dijete koje dosta sporije govori, koje se bori sa jezikom, ili koje treba da prebroji na prstićima neki rezultat, također može biti uključeno u aktivnosti, jer nam je u cilju da se postigne saradnja, da svi budu uspješni, ne da se učini nešto prije nekog drugog, ili bez ičije pomoći i podrške. U okviru kooperativnih igara, pomaganje drugima se poštuje, a ne označava se kao “varanje”. Učenici uviđaju da su slobodni da nagrađuju jedni druge. Uviđaju da uspjeh nije ograničen na jednog učenika ili grupu, tako da postaju jedni drugima podrška u međusobnim uspjesima i doprinosima. Navest ćemo neke od jednostavnijih primjera samostalno osmišljenih kooperativnih igara.

Put u svijet

Igra Put u svijet će omogućiti učenicima da na vrlo jednostavan i zabavan način usvajanju matematičke sadržaje. Pruža mogućnost grupne interakcije uz pomoć i podršku jednih drugima. Slična je igri „Ne ljuti se čovječe“, pa je možemo i tako nazvati. Umjesto figurica različitih boja, na startu se nalazi samo jedna figurica. Učenici naizmjenično bacaju kockicu, a broj koji dobiju bacanjem je pokazatelj za koliko označenih polja treba da pomjere figuricu sa startnog polja. Dakle, djeca treba da prepoznaju broj koji su dobili bacanjem kockice, da ga imenuju, da tačno broje polja prilikom pomjerenja figurice i stignu do cilja. Svi članovi grupe prate akciju i konstatuju da li je dijete koje je na potezu tačno riješilo postavljeni zadatak. Usmeravaju jedni druge i međusobno se nadopunjavaju. Ukoliko neko pogriješi figurica se vraća na startnu poziciju i sljedeći učenik nastavlja s igrom.

Igra kviza

Igra može poslužiti za usvajanja i provjeru sadržaja iz različitih oblasti. Može se primjenjivati kod različitih školskih uzrasta i pruža mogućnost realizacije integrativnog nastavnog procesa. Učiteljica prvog razreda može koristiti karte prilikom usvajanja velikih i malih štampanih slova. Pružaju mogućnost upotrebe svih načina obrade, kako monografske, tako i grupne, a pogotovu kompleksne obrade slova. Karte mogu sadržavati različite sadržaje, tako da je moguće ostvariti potpunu korelaciju među predmetima. Npr. slika nudi sadržaje iz moje okoline (životinje, voće, povrće, saobraćaj...), upućuje nas na riječ ispod slike, slova mogu biti obojena različitim bojama. Učiteljica podiže jednu kartu, pokazuje djeci i zajednički analiziraju sadržaj karte: Učenici obično komentarišu: „Na karti se nalazi slika konja“, a učiteljica može da pita: „Šta je to konj?, Kakva je to životinja?, Ko brine o njemu?, Gdje živi?, Čime se hrani?, i slično. Nadalje, može da pita „Šta piše ispod slike?, Koje je prvo slovo u toj riječi?, Kakve je boje?, Gdje se još nalazi slovo „k“?... Nakon, analize prve karte od učenika možemo tražiti da pogledaju da li se na njihovoj karti negdje nalazi npr. slovo „k“. Učenici se javljaju, a analiza sljedeće karte se nastavlja. Tokom analize su svi učenici uključeni u rad. Dakle, na zabavan i interesantan način, možemo naučiti osnovne boje, redne brojeve, slova, podjelu i karakteristike npr. nekih životinja, način ishrane, koristi i štete i slično, i sve to samo u toku jednog nastavnog dana.

Karte mogu sadržavati sadržaje iz različitih predmetnih oblasti. Od učenika možemo zahtijevati da pronađu grešku, da upoređuju ili pak, da spajaju međusobno povezane sadržaje kao npr.: ime pisca sa nazivom književnog djela; ime vladara sa vremenskom epohom u kojoj je vladao i slično, tako da je igra pogodna za sve uzrasedjece.

Već smo unaprijed naglasili značaj vršnjačke promocije i njenog značaja za dijete s posebnim potrebama. Aplauz drugova, verbalna podrška adekvatnim lijepim izrazima, čestitke i uvažavanje drugara je snažan pokretač svakog, pogotovo djeteta s posebnim potrebama, koje nije sigurno u sebe, koje se trudi i ulaže ogroman napor da bi uhvatilo mrvicu nečega. Možete li samo zamisliti kakav je osjećaj zadovoljstva kada dijete koje do juče nije imalo nikoga osim majke, oca, djeda, bake i eventualno sestre ili brata, dobije mnoštvo drugara koji mu ukazuju poštovanje, razumijevanje, podršku i spremnost na saradnju, pomoć i druženje. Šta za takvo dijete znači pljesak mnošva ručica u njegovu čast, poziv na druženje poslije nastave, odlazak u bioskop s drugovima, posjeta drugu, zajednička igra, pa i pisanje zadaće.

Ne štedimo riječi. Razgovarajmo s djecom i njihovim roditeljima o potrebi razumijevanja i prihvatanja svakoga od njih, kao da se radi o sopstvenom djetetu. Organizujmo radionice za djecu i roditelje gdje će imati priliku da se nađu u različitim situacijama i ulogama kako bi što bolje razumjeli druge i drugačije. Dajmo svoj doprinos razvoju simedonijske kulture kako ne bismo potpuno izgubili prave ljudske vrijednosti, a time i čovječnost. Sve je moguće, ako to istinski želimo.